

İÇ KONTROL VE İÇ DENETİM MEKANİZMASININ GEREKLİLİĞİ: ENRON VAKASI¹

Öğr. Gör. Dr. Yakup ASLAN

Bitlis Eren Üniversitesi, Ahlat Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Bölümü

yakupaslan42@gmail.com

Öz

Enron vakası yaşandığı dönem itibariyle sadece ABD'yi değil, tüm dünyayı etkisi altına alan bir vakadır. İç denetimin ve iç kontrol sistemlerinin yüzeysellikten kurtarılıp profesyonelce yapıma zorunluluğu gündeme gelmiştir. İç denetim işletmelerin dış denetime hazırlanma serüveni olarak değerlendirilebilir. İç denetim ve kontrol altyapılarının kuvvetlendirilmesi için gerekli tedbirlerin alınmaması, işletmelerde telafisi mümkün olmayan tahribatlar bırakmaktadır. Finansal bilgi manipülasyonuna da sebebiyet veren bu durum uluslararası muhasebe standartlarının yazılmasına ortam hazırlamıştır. Manipülatif muhasebe hareketleri kısa vadede karlılıkta ve yatırımcı sayısında artmaya olanak sağlıyor görünse de; uzun vadede iflasın fitilini ateşleyen kıvılcım olduğu açıktır. İşletmeler iç kontrol sistemlerini gözden geçirmek durumundadır. İşletme sürekliliği gereğince faaliyetlerini sürdürdürebilmesinin yolunu aramalıdır. Denetim standartlarının içeriğine bakıldığında iç kontrol ve iç denetimin işletme yöneticileri başta olmak üzere tüm paydaşları yakından ilgilendirdiği görülmektedir. Bu çalışmayla denetim faaliyetlerinde iç denetim ve iç kontrol sistemlerinin önemi Enron vakası özelinde sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: İç Denetim, Enron Vakası, İç Kontrol

NECESSITY OF INTERNAL CONTROL AND INTERNAL AUDIT MECHANISM: ENRON CASE

Abstract

The case of Enron is a case that has not only affected the US but the whole world as of the period it was experienced. The necessity of internal control and internal control systems to be freed from superficiality and professionally came to the agenda. Internal audit can be considered as the adventure of preparing enterprises for external audit. Failure to take necessary measures to strengthen the internal audit and control infrastructures leaves irreparable damage in the enterprises. This situation, which causes the manipulation of financial information, has prepared an environment for writing international accounting standards. Although manipulative accounting movements seem to be able to increase profitability and number of investors in the short term in the long term, it is clear that there is a spark sparking bankruptcy. Businesses should review their internal control systems. Business continuity should look for a way to continue its activities. Looking at the content of auditing standards it is observed that internal control and internal audit are closely related to all stakeholders, especially business managers. With this study, the importance of internal audit and internal control systems in the audit activities will be presented in the case of Enron case.

Keywords: Internal Audit, Enron Case, Internal Control

¹ Bu çalışma 17- 18 Aralık 2018 tarihinde İstanbul Zeytinburnu'nda düzenlenen 3. Sosyal Beşeri ve Eğitim Bilimleri Konferansında sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

*Sorumlu Yazar (Corresponding Author)

Geliş (Received) : 14.12.2018

Kabul (Accepted) : 17.12.2018

Yayın (Published) : 31.12.2018

1. Giriş ve Kuramsal Çerçeve

İşletmeler mevcut halde sahip oldukları iç kontrol ve iç denetim sistemlerini birbirlerinin tamamlayıcısı olarak görmelidir. Herhangi birinin eksikliği halinde, işletmelerin kontrol mekanizmalarını oluşturmada sorun yaşamaları kaçınılmazdır. Çünkü iç kontrol sistemleri esasında ihtiyatlılık kavramı gereği risklerin önceden tespitini sağlayarak işletmeye büyük bir fayda sağlarken iç denetim sistemleri ise iç kontrolün gerçekleştirilmesi beklenen amaçları ne ölçüde gerçekleştirdiği ve gerçekleştiremediği konusunda yönetim birimlerine bilgi akışı sağlayacaktır. Elbette ki bu iki sistem kurumsal yönetim anlayışının olmadığı yerlerde çalışmayacak ve sonucunda işletmeye bir değer katamayacaktır.

Gelişmiş ülkelerdeki kurumsal şirketler, iç kontrol ve iç denetim sistemini etkin olarak kurmak ve işletmek suretiyle kurumsal yapılarını güçlendirmekte ve kurumsal amaçlarını daha etkin bir şekilde gerçekleştirmişlerdir. Bu şirketlerde kurulan iç kontrol sistemi, mümkün olduğunca her türlü kayıp ve kaçığı önlemek için tedbirler olarak risklerin asgari seviyeye çekilerek, şirket fonksiyonlarının verimli ve etkin olarak yürütülmesini sağlamıştır (Ceyhan, 2014: 180).

Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü (IIA) 1999 yılında iç kontrolün tanımını; “İç kontrol işletme yönetiminde olmazsa olmaz kabul edilen; faaliyetlerdeki etkinliğin ve verimliliğin, finansal tablolarla beraber işletmeyi ilgilendiren her türlü raporda güvenilirliğin tesis edilmesi, hâlihazırdaki yasa ve düzenlemelere aykırılık oluşturmada uyulması, mali bütçenin uygulanarak işletme faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması hususlarında gerekli güvencenin sağlanarak örgüt yönetimine alacakları kararlarda yol göstericidir” şeklinde yapmıştır (Uyar, 2010: 39). İç kontrol formalitelerle işletme personelini meşgul eden bir sistem olmayıp, işlemlere ilave yapılan bir iş olarak düşünülmesi, işlemlerin bir parçası olarak tasarlanmalıdır (Günel, 2010: 9). Etkin ve etkili bir iç kontrol sisteminden bahsedebilmek için kurumların iç kontrol yapılarında aşağıdaki nitelikleri taşıması gerekir. Bu nitelikleri barındıran kurumların iç kontrol sisteminin etkili olduğu ifade edilebilir (Taş ve Durmuş, 2008: 58).

- Etkin bir organizasyon sistemi ve örgüt yapısı,
- İyi bir muhasebe altyapısı ve sistemi,
- İşin ruhuna uygun nitelikte ve yeterince personel,

- İç denetimin yüzeysellikten uzak biçimde yapılması.

Etkili bir iç kontrol sisteminin oluşturulmasında hayati öneme sahip olan iç denetim, işletme faaliyetlerinin incelenerek ve etkili bir değerlendirmeyeyle beraber işletme içinde organize edilmiş bağımsızlığı tartışma konusu yapılmayan bir değerlendirme mekanizmasıdır (Pickett, 2000:5).

Bununla birlikte iç kontrol ve iç denetim sistemi işletmelerde birlikte var oldukları gibi aynı zamanda etkin de çalışmalıdır. Ancak etkin şekilde çalışan iç kontrol sistemi öncelikle muhasebe departmanı olmak üzere, diğer tüm departmanların da işlerini kolaylaştırıp yönetim birimlerine doğru bilgiyi tam olarak en kısa sürede ulaştıracaktır. Bu durum işletmede yönetim birimlerinin işlerini kolaylaştıracak bir avantaj olmakla kalmayıp aynı zamanda etkin bir iç kontrol sayesinde işletmedeki tüm çalışanların daha etkin çalışmasına neden olacaktır. Etkin bir iç kontrol ve iç denetim mekanizmasının sağlanamaması halinde başta işletmenin iç dinamizmi olumsuz etkilenecek, sonrasında işletme ile ilgili taraflara verilen mesajların yanlış yorumlanmasına sebebiyet verecektir. En nihayetinde dış denetimde denetçinin olumsuz görüşü ile sonuçlanabilecek ve işletmenin kurumsallığı ciddi manada zarar görecektir.

Etkin bir iç kontrol sisteminin oluşturulabilmesi etkin bir kurumsal yönetimin varlığına bağlıdır. Etkin bir kurumsal yönetimin varlığı ise etkin bir iç denetim ile gerçekleşebilir. Etkin bir iç denetim işletmede yalnızca iç kontrol biriminin gözden kaçırabileceği en küçük durumların bile tespitinde önemli bir rol oynamakla kalmayacak aynı zamanda iç kontrol sisteminin etkili ve verimli çalışmasını sağlayacaktır. Yani iç denetim ve iç kontrol ancak birlikte etkin bir şekilde var olduklarında yönetim birimlerinin de etkinliklerini artırmaları konusunda büyük bir avantaj sağlayacaklardır.

2. Amaç

Araştırmada Uluslararası muhasebe standartlarına geçişin fitilini ateşlediği varsayılan (Ball, 2006: 7-8), Enron vakası özelinde şirketlerin seçtikleri iç kontrol ve iç denetim sistemlerinin etkinlik düzeylerinin ne denli etkili ve verimli olması gerektiği ele alınacaktır. İç kontrol sistemi işletmelerin iş akış süreçlerinin istenilen doğrultuda gerçekleşmesini, müşteri memnuniyetinin artmasını, karlılık hedeflerinin yakalanmasını ve işletme varlıklarının korunmasını sağlar. Bunların yanında oluşabilecek hata, hile ve usulsüzlüklerin önüne geçilmesi, güvenilir finansal raporlama sistemi ile şeffaflığa hizmet eder. Aynı zamanda iç kontrol sistemi ile işletmenin karşılaşılabileceği riskler makul düzeyde tutulur dolayısıyla işletmenin sürekliliğine hizmet eder. Tüm bu nedenlerden dolayı küresel dünya ekonomisinde

yer bulmak isteyen işletmeler için iç kontrol sistemi hayati öneme sahiptir. İşletmelerde etkin işleyen bir iç kontrol sistemi aynı zamanda etkin bir iç denetim sisteminin beraberce uygulanması ile başarılı sonuçlar verecektir.

Bu çalışma ile işletmeler için önemli iki kavram olan iç kontrol sistemi ile iç denetim arasındaki etkileşim enron vakasının doğurduğu sonuçlar eşliğinde gözler önüne serilecektir. Araştırmanın amacı Enron vakası üzerinden iç kontrol ve iç denetimde gösterilen zaafın şirketleri ne düzeyde etkileyebileceği hakkında bilgi sunmaktır.

3. Kapsam

Enron şirketinin doğuşu ve sektörde liderlik kazanması, tamamen doğal gaz piyasalarında etkinliği ve ABD ekonomisinde yaşanan konjonktörel gelişmeler ile ifade edilebilir (Healy ve Palepu, 2003:4). İki doğal gaz dağıtım şirketinin 1985 yılında bir araya gelmesiyle kurulan ABD’de o tarihe kadar en uzun boru hattı şebekesinin sahibi pozisyonuna gelmiştir. 80’li yılların başına kadar serbest piyasa ekonomisinin beslendiği tam rakabet koşullarında sürdürülen doğal gaz piyasası, bu tarihleri kapsayan dönemlerde ek serbestleştirme düzenlemeleriyle beraber spot piyasa işlemlerinin daha yaygın hale gelerek, daha kolay gerçekleşmesinin önü açılmış ve netice olarak uzun vadede gündeme gelen “al ya da öde” sözleşmelerinin ikamesi olarak spot piyasada gerçekleşen işlem sayısı hızla artış trendi yakalamıştır. Enron mevcut yapısından sıyrılarak daha hızlı büyümek gayesiyle şirket olarak çeşitlilik stratejisini benimseyerek doğal gaz piyasasındaki etkinliğini arttırmayı hedeflemiştir. Aradan geçen 16 yılın ardından 2001’de Enron, sadece ABD piyasalarında değil, uluslararası arenada kâğıt fabrikaları, elektrik tesisleri, boru hatları, su tesisleri gibi doğrudan enerji piyasalarda etkinliği hedefleyen bir anlayışla ve aynı zamanda bahsi geçen ürün ve hizmetlerin finansal piyasalarda pazarlanabilmesinin alt yapısını kuran devasa bir şirketler grubu haline gelmiştir. Kendisine sürekli mavi okyanus stratejileri yaratmayı amaçlayan Enron, özellikle enerji piyasalarında özelleştirilen piyasaları gözetlemiş, bu piyasaları fırsat olarak görmüştür. Ve nitekim özelleştirilen piyasalar üzerinde araştırmalar yaparak, başta Doğu Avrupa olmak üzere Hindistan, Güney Amerika ve Çin’de farklı enerji projelerinin hayata geçmesini sağlayarak sürekli yeni yatırımlarının peşinde koşmuştur. Hızlı büyüyen şirketlerin birçoğunun düştüğü hataya Enron da düşmüş, fırsat görülen ve gelişen yeni pazarlar sadece fırsatların olduğu pazarlar değildir, fırsatların arkasında saklı ve özellikle siyasi-politik birtakım riskleri barındırmaktadır. Söz konusu risklerin artışına bağlı olarak, gaz piyasaları başta olmak üzere diğer piyasalarada rakiplerin hızla girmesi Enron’un hâkimiyet alanını kayda değer ölçüde azaltmış, netice olarak şirket karlılığında ciddi manada düşüş

gerçekleşmiştir (Healy ve Palepu, 2003:4-9). Enron'un çöküşüyle birlikte ulusal ve uluslararası piyasalardaki olumsuz gelişmeler hız kazanmış, şirket muhasebesel hile ve finansal manipülasyonlar yaparak çöküşü askıya almayı hedeflemiştir. Bu süreçten nemalanmak isteyen rakipler, Enron'un liderliğinde bulunan piyasaları hedef Pazar olarak görmüşler, Enron'un karlılığına çok ciddi darbe vurarak rekabetçi üstünlük stratejilerinin Enron aleyhine kaybolma sürecini başlatmışlardır (Arnold ve Lange, 2004:756). Şirket piyasadaki liderlik bakış açısını devam ettirmeyi amaçlayarak daha çok borçlanma yolunu seçmiş, bu durum Enron'u enerji ticaretiyle meşgul olan şirket pozisyonundan çıkarmak suretiyle spekülasyon bir ihtiyat fonuna dönüştürerek iflasın resmini çizmiştir. Piyasalardaki daralma trendi ve 2000'li yılların başında finansal kriz dünya ekonomisini etkisi altına almış ve Enron'un yüksek seviyede gerçekleşen borçlarını geri ödenemez duruma getirmiştir. Enron'un likidite krizi, ayı piyasalarının yaptığı atakların neticesinde Enron hisse senetlerinin tepetlak olmasıyla daha kötü bir tablonun ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Arnold ve de Lange, 2004: 756-57).

Enron şirketi tüm bu süreçte iç denetim ve kontrol sistemleriyle övünmüş, çalıştıkları Artun Anderson bağımsız denetim şirketinden danışmanlık hizmeti alarak manipülasyonla çöküşü erteleyebileceklerini umut etmişlerdir. Günümüzde hala Enron vakasının bir hile mi, yoksa sistem hatası mı, olduğu tartışılmaktadır. Çalışmanın kapsamı bu duruma dikkat çekmektir. Enron olayı ile sınırlı tutulan bu çalışmayla esasen iç denetimin ve iç kontrol sistemlerinin gerekliliği bir kez daha gündeme gelmiştir.

4. Yöntem

Çalışmada Enron vakasının baş aktörü olan Enron firmasının doğuşundan iflasına kadar geçen sürede ne tür süreçlerden geçtiği tespit edilmiştir. Sadece olayın yaşandığı ABD'de değil tüm dünyada denetimin, muhasebe sistemlerinin sorgulanmasına sebebiyet veren böyle bir olay tüm yönleriyle literatür taramasıyla toplanmıştır. Enron hadisesi sistem kaynaklı bir sorun mu, yoksa muhasebesel bir manipülasyon mu sorularına iç denetim ve iç kontrol çatısı altında cevaplar aramak çalışmanın yöntemidir.

5. Bulgular

Enron olayı neticeleriyle ele alınan bir vaka olmanın ötesinde, bu olaya neden olan ve seçilen yöntemlerle beraber değerlendirildiğinde, vaka muhasebede yapılan birtakım hilelerle donatılmış bir olay gibi durmaktadır. Enron olayı tüm yönleriyle ele alındığında yapılmak istenen şeyin bir ekonomik suç olduğu ifade edilebilir (Rezaee, 2002:281):

- Bu suçtaki **ana aktörler**, şirketin tepe yöneticisi, genel müdür ve mali işler departmanından sorumlu müdürdür.

- Suçun organizasyonunda tercih edilen **yöntemler**, gerçek borç rakamlarını göstermemek, manipülatif kaynak oluşturmak ve kazancı olduğundan farklı göstermek suretiyle bilinçli ve kasıtlı olarak özel amaçlı varlıkların oluşumunu sağlamaktır.

- Suçun **aktarılması**, şirketin potansiyel yatırımcılarını ve hali hazırdaki yatırımcılarını şirketin borç düzeyi ve kar marjı hususlarında yanlış yönlendirerek yatırımcıları kendi yolsuzluklarına alet ederek aldatmaktır.

- **Kontrol(gözetim)** noksanlığı, kurumsal yönetimdeki açıklar ve iç denetim mekanizmasındaki işlevsizliktir.

- **Neticesi**, konkordato, hisse sahiplerince açılan 20'den fazla dava ve bu süreçte şirket piyasa değerinde 60 milyar doların üzerinde cereyan eden erimedir (Rezaee, 2002, 284).

Enron'un üst yöneticileri başta olmak üzere Arthur Andersen'in muhasebeci ve denetçileri yaptıkları işlemlerde manipülatif hareketlere başvurmadan evvel, muhasebenin 12 temel kavramından biri olan sosyal sorumluluk kavramının özüne dikkat etselerdi bu süreç yaşanmayacaktı. İç kontrol ve iç denetim sistemleri tüm toplumun çıkarlarını gözetmelidir. Zira muhasebe bir süreçtir. İşletme sadece kendinden ibaret bir kurum değildir. Firmalar kapalı yapılar değildir. Açık erişim anlayışıyla başta yaşadıkları coğrafya olmak üzere tüm dünya ile entegre olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Dolayısıyla yapılan hileler şirketleri geçici olarak ayakta tutabilir; ancak gerçek ortaya çıktığında iflasa giden bir tabloyla karşı karşıya kalmak kaçınılmazdır.

Enron vakasında hatalar zinciri, manipülasyonlar ve hileler yumağı iki alanda sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İfade edilebilir ki, bu iki sorun alanı oluşmadan giderilebilseydi, Enron vakası belki de gündeme dahi gelmeyecekti (Sağlar ve Kandemir, 2007: 25).

Bunlardan ilki, makul değer muhasebesi olarak bilinen muhasebe sisteminin yapısından kaynaklanan ikili muhasebe anlayışıdır. Bu sistem varsayımsal gelecek yöntemi paradigmasıyla hareket etmektedir. Ve öyleki 10 yıllık bir ticaret anlaşmasında önceden belirlenmiş fiyat üzerinden enerji satılacağı varsayılmak suretiyle, bugünkü mali tablolarda ortaya çıkan kar rakamlarının kaydı mümkün hale gelebilmektedir.

Enron vakası Uluslararası Muhasebe Standartlarının ortaya çıkışını hızlandıran önemli bir milattır (Ball, 2006: 9). Bu standartların yazılmasında Enron vakasının yol bulduğu tüm hileli yolların kapatılması amaçlanmıştır. Örneğin 18. Standart olan Hasılat standardı ödemenin gerçekleştiği anda varlıklara kaydının mümkün olacağını vurgulamaktadır. Yani kasaya girişi yapılmayan para hasılat olarak kabul edilmemektedir.

Yukarıda ifade edilen ikili (melez) muhasebe sistemi, raporlama sisteminde yakaladığı açığı kullanarak tutarlılık ilkesini yıpratmakla kalmayıp gelir kalemlerinin, karın ve genel olarak mali tablolardaki rakamların istendiği şekilde düzenlenmesine izin vererek mevcutta kullanılan kontrol mekanizmalarının etkinliğine zarar vermektedir. İç kontrol sistemi, makul değer muhasebesince oluşturulan mali tabloların şeffaflık ve dürüstlük ilkesi gereği gerçeği yansıtmada yetersiz kalmaktadır, çünkü makul değer muhasebesinin argümanlarına göre iç kontrolden rahatça geçilebilir (Barley vd., 2004:354). Arthur Andersen, Enron vakasındaki baş suçludur. Bu nedenle, Enron vakası, çoğu kez Enron ve Andersen vakası şeklinde değerlendirildiği literatürce ifade edilmektedir. Arthur Andersen, Enron şirketinin sadece dış denetçisi değil, aynı zamanda iç denetçisi ve yönetim danışmanıdır (Tonge vd., 2003:12), (Sridharan vd., 2002:278). Bu durum denetimde ve özellikle de iç denetimde çok büyük dersler ortaya koymaktadır. Denetimde aslolan husus bağımsızlıktır. Bağımsızlık görünümünü altında danışmanlık, fikir alış verişi gibi yaklaşımlarla esasında şirketler bağımlı denetime tabi kuruluşlar haline dönmektedir.

Bu olayda baş suçlu ilan edilen Arthur Andersen denetim piyasalarındaki bazı sorunların da gündeme gelmesini sağlamıştır. Bu bağlamda, özellikle 1970'lerde hayata geçen kritik iki değişiklik, denetim piyasalarını sarsmıştır. Healy ve Palepu'nun sözünü ettiği (Healy ve Palepu, 2003:15) iki değişiklik, denetim kuruluşlarında, maliyet kalemlerini azaltma ve ilave gelir getirici kaynakların peşinden koşmaları konusunda baskı oluşturmuştur. İlk değişiklikle beraber, ABD Federal Ticaret Komisyonu, büyük denetim firmalarınca oluşturduğu ileri sürülen oligopol piyasanın etkisi kırmak gayesini güderek reklam ve tam rekabet piyasası konularındaki yasağı kaldırarak, esasen izin vermiştir. İkinci değişiklikle beraber, yatırımcılar alacakları her türlü yatırım kararlarında şüpheli muhasebe olaylarına güvendiklerini ispat etme gerekliliği kaldırılarak, bu durumun yerine sadece hisse fiyatına bakarak karar aldıklarını, bunun da yanıltıcı açıklamalara dayanarak yapıldığını iddia etmelerinin yeterli olacağı şeklinde bir yasal düzenleme yapılmıştır. Bu durum, denetim camiasındaki denetçilerin dava konusu edilmelerine ve tazminat pozisyonuyla karşı karşıya kalmalarını ciddi oranda arttırmıştır.

6. Sonuç

İç denetim ve iç kontrol sistemlerini hileleri onaylayan, manipülasyonları kabul eden bir yaklaşımın çok ötesinde ele alınmalıdır. Bu olayın, denetim alanında görülen bir milat olmasının sebebi, ekonomiyle ilintili olan tüm tarafların başta yasama erkinin hazırladığı ve içerisinde birçok açık bulunan kanunlar olmak üzere, denetim firması, şirket iç denetim ve kontrol organizasyon yapısı, şirket yöneticileri gibi tarafların suça bilerek ya da bilmeyerek ortak olmalarıdır. Sonuç odaklı yaklaşımların sorgulanması olayların nedenselliğinin tartışılmasına ortam hazırlamıştır. İç denetim ve iç kontrol mekanizmalarının etkinliği denetim sonuçlandığında değil, denetimim tüm akışında sağlanmalıdır. Denetim firmalarının etik ihlallerine kasten düşmelerinin gerekçeleri iyi tespit edilmelidir. İç kontrol sistemleri mevcut kanun ve yönetmelikler çerçevesinde değerlendirildiği için kanun ve yönetmeliklerde boşluk bulunmamasına özen gösterilmelidir.

İşletmelerin etkin işleyen, esnek, geliştirilebilir yapıda bir iç kontrol sistemi kurmaları kurumsal yönetim için oldukça önemlidir. İşletmelerde etkin işleyen bir iç kontrol sisteminin kurulması, geliştirilmesi ve gözetimi aşamalarında işletme ile ilgili pek çok grubun görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. İşletmelerde iç kontrolün başarısı için yönetim kurulu ve üst yönetim ile birlikte iç denetçiler ve işletmede çalışan tüm personelin işletmenin amaçlarını benimseyerek söz konusu amaçlara ulaşılabilmesi için üzerine düşen sorumluluklarını yerine getirmesi gerekir. Aynı zamanda dış denetçiler, yüksek denetim kurumları, yasal otoriteler ve iç kontrol sisteminde doğrudan sorumluluk sahibi olmayan müşteriler, tedarikçiler, mali analistler, meslek odaları ve eğitimciler gibi işletme dışı çevrelerin de iç kontrol sistemi ile ilgili görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. İşletmelerde iç kontrol sistemi ile ilgili bulunan tüm grupların görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleri etkin işleyen bir iç kontrol sistemi için önemlidir.

İşletmelerin kurumsal yönetimi adillik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk ilkeleri kapsamında zorunluluk olarak görmeden uygulamaları öncelikle işletme, sonrasında ülke çapında pek çok fayda sağlayacaktır. Kurumsal yönetim anlayışının gelişebilmesi için; işletmelerde hisse oranlarına bakılmaksızın işletmedeki tüm pay sahiplerine eşit muamele edilmeli, işletme ile ilgili tüm çıkar grupları işletmenin faaliyetleri ve faaliyet sonuçları ile ilgili yeterli ve zamanında bilgilendirilmelidir. Aynı zamanda işletmede karar alıcıların aldıkları kararlarla ilgili olarak pay sahiplerini bilgilendirmeli ve hesap vermelidir. İşletme yöneticilerinin sosyal sorumluluk ve kanuni mevzuat çerçevesinde hareket etmesi, aksi halde karşılaşılabilecek yaptırımlardan sorumlu olması gerekir. İşletmede yönetim kurulunun

faaliyetlerini icra ederken şirketle ilgili tüm gruplara adil davranması ve beklentilerini karşılamaı önemli. Tüm bunların yanında kurumsal yönetim uygulamalarının ülke çapında benimsenebilmesi için yasal otoritelerin gerekli düzenlemeleri yapmaları ve işletmelerin yasal düzenlemeler çerçevesinde hareket etmeleri gerekir. Kurumsal yönetim anlayışının ülke genelinde geliştirilebilmesi için meslek birliklerince ve odalarca gerekli eğitimlerin yapılması da oldukça önemlidir.

Kaynakça

- Arnold B., Paul de L. (2004). Enron : An Examination of Agency Problem, *Critical Perspectives on Accounting*, 15: 751-765.
- Ball, R. (2006). International Financial Reporting Standards (IFRS): Pros and Cons for Investors. *Accounting and Business Research*, 36(1), 5-27.
- Barlev, B., Haddad, J. R. (2004). TRACKS: Dual Accounting and the Enron Control Crisis. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 19(3), 343–359.
- Bou-Road, G. (2000), Internal Auditors and A Value-Added Approach: The New Business Regime, *Managerial Auditing Journal*, 15(4): 182-186.
- Ceyhan, İ.F. (2014), Coso İç Kontrol Modeli' nin Yapısal Eşitlik Modeli ile İncelenmesi: Bir Hastane Uygulaması, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6 (10): 179-198.
- Günel A.A. (2010). İç Kontrol Sistemi ve Üretim İşletmelerinde Bir Uygulama, TÜRMOB Yayınları, Ankara.
- Guy, Dan M., Alderman, C. W., Winters, A.J. (1996), Auditing, *The Dryden Press*, New York.
- Healy Paul M. Krishna G. Palepu, (2003). The Fall of Enron, , *Journal of Economic Perspectives*, 17(2): 3-26.
- Pickett, K.H. (2000). The Internal Auditing Handbook, JohnWiley&Sons, Reprinted, England.
- Rezaee, Z. (2002). Causes, Consequences, and Deterrence of Financial Statement Fraud, *Critical Perspectives on Accounting*, 16 (3): 277-298.
- Sağlar J., Kandemir C. (2007). Enron Olayı: Muhasebe Hilesi mi, Sistem Hatası mı?, *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 11 (1): 20-39.

- Sridharan., W. Royce C., Jeffrey M., Suzanne S. (2002). Financial Statement Transparency and Auditor Responsibility : Enron and Andersen, *International Journal of Auditing*, 6: 277-286.
- Taş, O., Durmuş, C.N. (2008). SPK Düzenlemeleri ve 3568 Sayılı Mevzuat Kapsamında Denetim, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Tonge, Alyson, Lesley Greer and Alan Lawton. (2003). The Enron Story : You Can Fool Some of The People Some of The Time Business Ethics. *European View*, 12(1), 4-21.
- Uyar, S. (2010). UFRS Uygulamalarında İç Kontrol Sisteminin Etkisi ve Önemi, *Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2 (2): 39.